

Gyászolók között

Hősök tere, délelőtt 10 óra. Szikrázóan süt a nap. Egyszerre tapsot hallani: a tér Népköztársaság úti oldala felé fordulnak a kíváncsi tekintetek. Magas, ősz, szemüveges férfi közeledik a kordonnal elzárt területre, ahol a kivégzettek hozzátartozói, a túlélők, meghívottak és néhány szerencsés újságíró tartózkodhat csupán. Az MDF-es rendezők az első sor egyik székehez vezetik az idős urat. Többen összesűgnak: megjött Király Béla, a Nemzetőrök egykori főparancsnoka. A régi ismerősök szinte megrohamozzák, van, aki dedikáltatja vele a Honvédségtől a Néphadseregig című könyvét.

Király Béla, ha csak néhány rövid mondat erejéig is, készséggel válaszol a Népszabadság munkatársának.

— Ez a mai nap nemcsak a temetés, a gyász napja. Azt hiszem, mérföldköhöz értünk. Az lenne a jó, ha ez a zaklatott nemzet végre megbékélne.

Egy másik széken Kónya Istvánné ül, aki a Nagy Imre és társai perében kivégzett Szilágyi Józsefet jött gyászolni.

— A nagybátyám volt és a példaképem. Nagyon szép emlékeim vannak róla, gyerekként sokat játszottam vele. Remélem, hogy június 16-a egy új korszak kezdetét is jelentheti.

Eljött Szilágyi Miklós, a kivégzett unokaöccse is.

— Még egy alkalom nem adódik arra, hogy a magyar nép megbékéljen saját magával és a világgal — mondja. — Rendőrként dolgoztam Szilágyi Józseffel, amikor Debrecenben 1945 után rendőrfőkapitány volt. Én voltam a sofőrje. Mondhatom, hogy igaz ember volt. Ő hitt és remélt, de nem egy olyan kommunizmusban, mint amilyen bekövetkezett. 1938-ban lépett be a Kommunista Pártba... A Horthy-érában börtönbe vették, de onnan három év

után mégiscsak kiszabadult. Aztán később utolérte a végzete...

Damnavics János Los Angelesből érkezett a gyászszertartásra.

— Tegnapelőtt délután érkeztem barátaim meghívására. Az első naptól kezdve részt vettem a forradalomban. Ott voltam a Rádiódnál, a Parlamentnél. Ideje, hogy most annyi év után végre kiderüljön az igazság. Személy szerint senkit nem gyászolok, mégis mindenkit. Mindenkit, aki egy szép célért harcolt: a független, szabad Magyarorszáért.

Peterdi Sándort, az 1957-ben kivégzett honvédet gyászolja két nővére, Bozsoki Ferencné és Tóth Györgyné, akik a Fejér megyei Besnyőről utaztak a gyászszertartásra. Peterdi Sándor húszéves volt, amikor kivégezték.

— Azt tartjuk fontosnak, hogy végre elismerik: törvénytellenesen végezték ki az öcsénket. Reméljük, hogy hivatalosan is rehabilitálni fogják, amit mindenképpen el akarunk érni. Reméljük, hogy ezután egy jobb korszak következik Magyarországon. Gyerekeinknek békét, és egy szebb, nyugodtabb jövőt kívánunk — mondják a Peterdi nővérek.

Buzslován Ferenc Siófokról érkezett a gyászszertartásra. Ő is gyászol, de mint mondja, nem sokon múlt, hogy most őt is gyászolják.

— Duplanullás ügyem volt, hűtlenség és hazaárulás vádjával a halálraítéltek között szerepeltem. Siófoktól mintegy tíz kilométerre, a barkói erdőben ellenálltunk a szovjet csapatoknak. Az ítéletben végül két év és tíz hónapot kaptam. Cellatársaim a gyűjtőfogházból lehet, hogy most szintén itt vannak a Hősök terén.

Ifjú Rajk Lászlóval a Műcsarnoknál találkoztunk. Ő tervezte Bachmann Gáborral együtt a gyászszertartáshoz szükséges drapériát és más kellékeket.

— Azokat a szimbólumokat használtuk, amelyek egyrészt Magyarországon a gyász színei, tehát a feketét és a fehérét, másrészt azt a lyukas zászlót, amely a forradalom jelképe. Tizennyolc nap alatt terveztük és készítettük el a díszleteket. A Mafilm brigádjai vállalták a munkát. Feltétlenül indulok azon a pályázaton, amelyet a 301-es parcellán felállítandó emlékműre írtak ki.

Szente Károlyt, Sente Istvánt és Sente Józsefet gyászolja Gróf Andrásné. A három férfi a hölgy apósa, sógora és első férje volt. A néhai férj Maléter Pál köréhez tartozott. Ezt onnan tudja Gróf Andrásné, hogy a Fehér Könyvben együtt szerepeltek. A férj november 1-jén ment el hazulról, és azóta nem tért haza... Kivégzését — mondja Grófné — eddig még nem hozták hivatalosan nyilvánosságra.

— Ez a nap legyen a béke és a szeretet napja, mindannyian fogjunk össze és dolgozzunk becsületesen — fejezi be a három férfit gyászoló asszony.

Szól a gyászzené, akkordjai elérnek a tér legészlebb csücskéig is. Mensáros László színművész olvassa a kivégzettek névsorát... Losonczy Géza özvegye, Újhegyi Szilárdné tűnik fel a meghívottak között.

— Ilyen kegyetlen szörnyűség remélem soha többé nem történik meg ebben az országban — mondja.

A meghívottak között ismerős arcot látni. Ember Judit, a Menedékjog című tizenegy órás dokumentumfilm rendezője beszélget az egykori foglyokkal, gyászolókkal. — Nagy meghatottságot érzek — mondja. — Ez a mai nap a nemzetet igazolja, hogy amit 1956-ban tett, az igazságos volt. Soha többé megtorlást. Nem kell többé ilyen filmet készítenem, mint a Menedékjog volt, s nézhetek más téma után.

Népszabadság,
1989. június 17